

הדילמה האתית סביב המאבק במערך האזרחי של החמאס

ניצחון החמאס בבחירות למועצה המחוקקת הפלסטינית מעמיד את המערב בכלל ואת ישראל בפרט בפני דילמה אתית קשה: מחד גיסא, ישנו רצון לפגוע בחמאס, ארגון טרור לכל דבר ועניין, באמצעות "סגירת הברזים" לממשלתו, ומאידך גיסא, ישנו רצון להימנע מפגיעה הומניטרית באוכלוסייה הפלסטינית. ישראל והעולם המערבי כבר התמודדו עם דילמה דומה בנוגע למאבק במערך האזרחי של תנועת החמאס - הדעה

סגן רביד

התשתית הזאת מוכרת בכינויה "דעה", ביטוי שמשמעותו המילולית הנה קריאה לשוב, ובמובן החמאסי – קריאה לציבור הפלסטיני לשוב אל חיק האסלאם (כפי שהתנועה תופסת אותו).

מערך הדעה של החמאס כולל מספר רב של מוסדות ושל גופים גלויים, ובראשם עשרות רבות של אגודות צדקה אסלאמיות הפרוסות בכל הערים בשטחים וברבים מהכפרים. אלה מחלקות סיוע כספי וחומרי לאוכלוסייה בכלל ולתומכי החמאס בפרט ומקיימות פעילויות בסדרה ארוכה של תחומים: חינוך, בריאות, רווחה, דת, הסברה ועוד.² פעילות מערך הדעה של החמאס מצריכה מימון נרחב,

משאביה הכספיים של תנועת החמאס מופנים ברובם למימון מערך הדעה ולא למימון פעילותה של הזרוע הצבאית שלה

הנאמד בעשרות מיליוני דולרים בשנה. למעשה, משאביה הכספיים של תנועת החמאס מופנים ברובם למימון מערך הדעה ולא למימון פעילותה של הזרוע הצבאית שלה. הכספים האלה מקורם בעיקר בקרנות צדקה אסלאמיות במערב השייכות (שלא בגלוי) לחמאס ובקרנות אסלאמיות המזוהות עם האחים המוסלמים ופועלות במדינות מוסלמיות (במיוחד במדינות המפרץ הפרסי). יש אי-ספור הוכחות למקורות המימון הזה – למשל במסמכי שלל שתפס צה"ל במהלך פשיטות על משרדיהן של אגודות צדקה של תנועת החמאס ביהודה ובשומרון.³

מהו מערך הדעה

המושג "זכאה" (צדקה) הוא חלק בלתי נפרד מחייו של המוסלמי ואחד מחמשת עמודי האסלאם המחייבים כל מאמין בדת הזאת. על פיו מחויב המוסלמי להפריש חלק מהכנסתו לטובת צדקה ותמיכה בנזקקים, וישנן אף מדינות מוסלמיות שבהן התרומה לצדקה היא חלופה למערכת של גביית מיסים סדורה, כנהוג בעולם המערבי. מרכזיותה של הצדקה בעולם המוסלמי הביאה לפריחתם של מוסדות צדקה אסלאמיים, שהבולטים והדומיננטיים שבהם פועלים במדינות המפרץ. שמותיהם של חלק ממוסדות הצדקה האסלאמיים, שביסוד רובם עומד רצון כן לסייע למעוטי היכולת ולמוכי הגורל, נקשרו בשנים האחרונות למימון טרור – בין אם מדובר באל־קאעידה על גרורותיו, במורדים הצ'צ'נים או בתנועת החמאס. לאור זאת נתונים חלק מהמוסדות האלה – בעיקר מאז פיגועי 11 בספטמבר 2001 – לסנקציות משמעותיות ששיבשו את פעילותם ובחלק מהמקרים אף הביאו לסגירתם.¹

גם החמאס, כמו התנועה־האם שלה, האחים המוסלמים, דוגלת בהקמת תשתית של מוסדות אסלאמיים המסייעים לציבור הרחב במגוון תחומי החיים ורואה במוסדות האלה אמצעי להפצת האסלאם ולקידום האידיאולוגיה שלה. מאז הקמתה ב־1987 פעלה תנועת החמאס כדי לפתח תשתית כזאת בשטחים ולהרחיבה, תוך שהיא מתבססת על פעילות קודמת של האחים המוסלמים באותם התחומים.

קצין מודיעין

אף שמערך הדעוה הוא המערך ההומניטרי-אסלאמי הגדול ביותר בשטחים, הוא עדיין רחוק מלהיות הגורם ההומניטרי הדומיננטי בשטחים

חלקו של מערך הדעוה בניצחון החמאס בבחירות

אין ספק שמערך הדעוה תרם תרומה חשובה לניצחונה של תנועת החמאס בבחירות למועצה המחוקקת הפלסטינית כמו גם להצלחת התנועה בבחירות לרשויות המקומיות בשטחים. מערך הדעוה של החמאס – כפי שיפורט בהמשך – הוא בסיס כוחה המרכזי של התנועה והוא שאיפשר לה לבנות את עצמה במשך שנים כך שתהיה אלטרנטיבה אסלאמית נקיית כפיים למוסדות הרשות. זאת תוך שהיא מפיצה את האידיאולוגיה הקיצונית של התנועה בקרב האוכלוסייה הפלסטינית ויוצרת בקרבה תחושות של הכרת תודה ושל הערכה. התחושות האלה באו לידי ביטוי – בין היתר – ביום הבחירות.

עם זאת ראוי לציין כי לא שוררת תמימות דעים בנוגע למרכזיותו של מערך הדעוה במהפך שהתחולל ברשות. כך, למשל, ראש הממשלה הפלסטיני, איסמעיל הנייה, נשאל בראיון ל"ווישינגטון פוסט" אם הוא מייחס את ניצחון תנועתו לשחיתות שאיפיינה את שלטון הפת"ח, לפעילות מערך הדעוה או להזדהות אידיאולוגית של האוכלוסייה הפלסטינית עם החמאס. בתשובתו ייחס הנייה את הניצחון בראש ובראשונה לחזון הסדור שהציגה תנועת החמאס לאוכלוסייה הפלסטינית וכן לשחיתות בפת"ח – אך כלל לא למערך הדעוה (הגם שיייתכן כי הנייה בחר במתכוון שלא להתייחס למערך הדעוה).⁴ עמדה שונה מזו של הנייה גורסת כי ניצחון החמאס בבחירות נזקף בעיקר לזכות פעילות מערך הדעוה של התנועה, ואילו נימוקים

אחרים – כגון המיאוס מהשחיתות בפת"ח או האסלאמיזציה של הפלסטינים – בטלים בהשוואה לתרומתו של מערך הדעוה.⁵ בהקשר הזה יש להבהיר כי אף שמערך הדעוה הוא המערך ההומניטרי-אסלאמי הגדול ביותר בשטחים, הוא עדיין רחוק מלהיות הגורם ההומניטרי הדומיננטי בשטחים. כך, בעוד שעלות הפעלתו השנתית של מערך הדעוה נאמדת בכמה עשרות מיליוני דולרים בלבד, התקציב של פעילות אונר"א (סוכנות הסיוע והתעסוקה של האו"ם לפלסטינים) בשטחים בשנת 2005 עמד על יותר מ-160 מיליון דולר,⁶ ותקציב השירותים הסוציאליים של הרשות עמד ב-2004 על יותר מ-520 מיליון דולר.⁷ יתר על כן, על-פי נתוני הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה, רק שיעור קטן מהאוכלוסייה הפלסטינית (לא יותר מאחוזים בודדים) נתמך על-ידי מערך הדעוה, בשעה שעשרות אחוזים מהאוכלוסייה נשענים על סיוע בין-לאומי (מטעם האו"ם, למשל) ועל סיוע מהרשות עצמה. עם זאת סביר להניח שהנתונים האלה ממעיטים במידת מה מערכו של מערך הדעוה, שכן חלק מהשירותים שהוא מעניק – כגון שירותי דת או שירותי בריאות מוזלים – קשה לכמת בסקרים כגון אלה שמבצעת הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה.⁸

צעדים שנקטו נגד מערך הדעוה

בדומה למוסדות הצדקה האסלאמיים בחו"ל, גם מערך הדעוה של החמאס היה חשוף במהלך האינתיפאדה השנייה, ובמיוחד

באוכלוסייה תמימה, שגורלה בין כך ובין כך לא שפר עליה, וחמור מכך: קיים חשש שהצעדים האלה אף חיזקו את כוחם של הגורמים הקיצוניים בשטחים, שכן הם העמיקו את תחושת הייאוש וחוסר התקווה.

הבעיה האתית הזאת השפיעה ומשפיעה על מידת נכונותן של כמה מדינות, שבהן פועלות תשתיות גיוס הכספים של מערך ה"דעה" (ושל מערכים מקבילים בארגוני טרור אחרים), לנקוט צעדים נגד אותן התשתיות. הססנותן של המדינות האלה נובעת גם, כמובן, משיקולים פוליטיים שונים (למשל, חשש מתסיסה בקרב הקהילות המוסלמיות החיות בשטחיהן), אולם הן מתחבטות בסוגיה הזאת במידה רבה בשל הקושי האתי – על-פי השקפתן – לנקוט צעדים אופרטיביים, שאחת מהשלכותיהם היא פגיעה באוכלוסייה קשת יום ותמימה ברובה. אומנם אי-אפשר להתכחש לפגיעה הבלתי רצויה באוכלוסייה תמימה כתוצאה מהפגיעה במערך הדעה, אך באותה המידה גם אי-אפשר להתכחש לכך שמערך הדעה של

על-פי נתוני הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה, רק שיעור קטן מהאוכלוסייה הפלסטינית נתמך על-ידי מערך הדעה, בשעה שעשרות אחוזים מהאוכלוסייה נשענים על סיוע בין-לאומי ועל סיוע מהרשות עצמה

החמאס – על שלל מוסדותיו – הוא מקור כוחה העיקרי של התנועה ומבדל אותה מארגונים אסלאמיים אחרים בשטחים, ובכלל זה הג'יהאד האסלאמי (המקיים פעילות סוציאלית שקטנה באופן משמעותי בהיקפה מזו של החמאס). נוסף על כך, כפי שיפורט להלן, רבים ממוטביו של מערך ה"דעה" הם אכן גורמי חמאס – פעילים, משפחות חללים, אסירים ועוד – והסיוע שהם מקבלים ניתן להם מתוקף השתייכותם לתנועה. תרומתו של מערך הדעה לחמאס באה לידי ביטוי בכמה מישורים:¹²

1. **שימור והגדלה של בסיס התמיכה של החמאס בקרב האוכלוסייה הפלסטינית.** באמצעות הענקת סיוע מסיבי לאוכלוסייה, מבטיחה לעצמה תנועת החמאס את שימור נאמנותם של מי שנהנים משירותיה, ובמקביל היא מטפחת את דור העתיד של תומכיה במסגרת הגשמת חזונה להקים מדינה אסלאמית. כאמור, סביר להניח שתוצאות הבחירות בשטחים היו במובן מסוים "דיווידנד" שקיבלה תנועת החמאס תמורה לתמיכה רבת השנים שמעניק מערך הדעה לאוכלוסייה הפלסטינית.

2. **הפצת תעמולה על חשיבותם של הג'יהאד ושל המאבק ב"אויב הציוני".** באמצעות מערך הדעה מפיצה תנועת החמאס את האידיאולוגיה הקיצונית שלה. דוגמה טובה לכך היא חומרי לימוד שנתפסו בבית ספר ליתומים של

מאז פגיועי 11 בספטמבר, לפגיעות רבות. זאת לאחר שבמשך שנים פעלו מערך הדעה והגופים בחו"ל המממנים אותו בשקט יחסי בשל ההבחנה שהייתה נהוגה בעולם בין "טרור של ממש" (קרי הזרועות הצבאיות של ארגוני הטרור, העוסקות בביצוע הפיגועים עצמם) לבין פעילות הצדקה המזוהה עם ארגוני הטרור. הגישה הרווחת בעולם הייתה כי בשעה שפעילות הזרועות הצבאיות של ארגוני הטרור אינה לגיטימית, הרי שפעילות הצדקה המזוהה עם הארגונים היא לגיטימית, ואין זה מוסרי לפעול נגדה.

פיגועי 11 בספטמבר, שהביאו להתנעת המערכה העולמית נגד הטרור (בהובלת ארה"ב), היו אירוע מכונן גם בנוגע למאבק במערך הדעה ובמקביליו בארגוני טרור אחרים בעולם. כך, יותר ויותר מדינות במערב – שבחלקן פעלו תשתיות גיוס כספים בעבור מערך הדעה – קיבלו את הגישה המשותפת לישראל ולארה"ב, שלפיה מערך הדעה מספק מעטפת תמיכה לפעילות הטרור של החמאס, ולכן לגיטימי ואתי לפגוע בו ובמקורות המימון שלו. להלן רשימה של המהלומות המרכזיות שניחתו על מערך הדעה בחמש השנים האחרונות:

1. סגירה של חלק מקרנות הצדקה במערב ובסעודיה אשר מימנו את מערך הדעה והצרת צעדיהן של קרנות נוספות.⁹
2. מבצע "לפיד ירוק" להחרמת כספי טרור מבנקים בראמאללה (פברואר 2004), שאותו ביצעו כוחות ביטחון של ישראל, ושבמסגרתו הוחרמו 37.5 מיליון ש"ח – רובם מחשבונות בנק של מוסדות הנמנים עם מערך הדעה.¹⁰
3. פשיטות רבות של צה"ל על אגודות הנמנות עם מערך הדעה ביהודה ושומרון, שבמסגרתן הוחרמו ניירת רבה ומחשבים, ונאטמו המבנים המשמשים את האגודות (הפעילות הזאת הצטמצמה מאוד מאז החלה הרגיעה).
4. הוצאה אל מחוץ לחוק בישראל של מוסדות דעה בשטחים וכן של הגופים המממנים אותם בחו"ל.¹¹
5. מעצר ראשי התנועה האסלאמית בישראל (מאי 2003) ובהמשך גם הרשעתם בגין העברת כספים מקרנות צדקה בחו"ל למערך הדעה של החמאס.
6. מעצר פעילים במערך הדעה.
7. פעילות הסברה של ישראל שפגעה בלגיטימציה הבין-לאומית של מערך הדעה.

הדילמה האתית שהייתה כרוכה בפעילות נגד מערך הדעה

הפגיעה במערך הדעה מעוררת דילמה אתית חשובה: הרי בסופו של דבר מרבית האוכלוסייה הנתמכת על-ידי מערך הדעה אינה עוסקת בטרור, אלא – לכל היותר – מזדהה עם אידיאולוגיית החמאס. במילים אחרות, מדובר באוכלוסייה תמימה ברובה, שלא גרמה ואין בכוונתה לגרום נזק לישראל. למרות תמימותה של האוכלוסייה הזאת הצעדים שנקטו ישראל ומדינות נוספות נגד מערך הדעה פגעו למעשה בה. הפעילות נגד מערך הדעה גרמה אפוא לכך שפחות משפחות פלסטיניות נזקקות קיבלו חבילות מזון וקצבאות, פחות מעוטי יכולת זכו לשירות רפואי במחירים סמליים וכו'. מהדברים האלה עולה שהצעדים נגד מערך הדעה פגעו

הצעדים נגד מערך הדעוה פגעו באוכלוסייה תמימה, שגורלה בין כך ובין כך לא שפר עליה, וחמור מכך: קיים חשש שהצעדים האלה אף חיזקו את כוחם של הגורמים הקיצוניים בשטחים, שכן הם העמיקו את תחושת הייאוש וחוסר התקווה

"האגודה האסלאמית" בחברון (אגודת חמאס דומיננטית שהוצאה בישראל אל מחוץ לחוק). חומרי הלימוד האלה כללו תמונות של מחבלים שנהרגו או שנעצרו ואשר עוטרו על-ידי תלמידי בית הספר וכן את צוואתו של מחבל מתאבד מהזרוע הצבאית של החמאס.¹³

3. **יצירת מאגר לגיוס כוח אדם** מקרב האוכלוסייה האזרחית שמקבלת תמיכה מהחמאס. מקבלי השירותים האזרחיים של החמאס עוברים אינדוקטרינציה דתית-ג'יהאדית ומדורבנים להצטרף לשורות החמאס ולהשתתף בפעילות הטרור. נוסף על כך הזרוע האזרחית של התנועה מבטיחה לפעילי הזרוע הצבאית סיוע סוציאלי וחומרי בתחומי חיים רבים ויוצרת פיתוי להתגייס אליה. כך, למשל, סביר להניח כי פעילי טרור מוכנים לסכן את חייהם ואף לבצע פיגועי התאבדות ביודעם כי גם לאחר מותם תתמוך תנועת החמאס במשפחותיהם, כך שהביטחון הכלכלי שלהן מובטח.

4. **מקור תעסוקה לפעילי הטרור** של התנועה. לא אחת קורה שפעילים באגודות הנמנות עם מערך הדעוה חובשים כובע נוסף במקביל: הם משמשים גם פעילים צבאיים. דוגמה טובה לכך היא ועדת הצדקה של ג'נין (אגודת חמאס דומיננטית נוספת, שהוצאה אף היא אל מחוץ לחוק בישראל), ששניים מבכיריה היו במקביל פעילים צבאיים

בכירים שהוציאו אל הפועל פיגועים, ובהם פיגוע ההתאבדות באוטובוס במירון באוגוסט 2002.

5. **קבלת תרומות** מהאוכלוסייה שמקבלת תמיכות מהחמאס. התנועה מגייסת לעיתים כספים בשטחים, ומטבע הדברים האוכלוסייה שמקבלת ממנה תמיכות מבקשת להכיר לה תודה באמצעות מתן תרומות (הגם שאלה לרוב רק סמליות).

6. **"זליגת" כספים ממערך הדעוה למימון הפעילות הצבאית של החמאס**. מעריכים שכספים המיועדים במוצהר למימון הפעילות האזרחית של החמאס מועברים במקרים מסוימים למימון פעילות הזרוע הצבאית של התנועה או לכל הפחות מועברים לידי פעילי טרור.

המחשה לאופן שבו מנצלת תנועת החמאס את מערך הדעוה ניתן למצוא בסיפור ההיפותטי (או שמה אינו כל כך היפותטי?) הבא: אחמד נולד ברמאללה בעיצומה של האינתיפאדה הראשונה. הוא נולד במרפאה השייכת לאגודת צדקה של החמאס ובהמשך הלך לגן ילדים השייך לאותה האגודה. באותה התקופה נהרג אביו של אחמד מכדור תועה שירה חייל צה"ל, ומאז – בשל אובדן המפרנס – קיבלה המשפחה קצבה חודשית מהאגודה המזוהית עם החמאס. אחמד בגר והלך לבית ספר יסודי ליתומים שאותו מפעילה אותה האגודה. בתמורה שילמה אמו תשלום סמלי בלבד.

דהיינו מערך הדעוה) לבין מאבק ביישות מדינתית הנשלטת על-ידי ארגון טרור – מאבק שפוגע במצב ההומניטרי באותה היישות. ההבדלים האלה מקרינים על מרחב הפעולה נגד החמאס, כפי שיפורט להלן.

פתרונות חלקיים לדילמות

לשתי הדילמות האתיות שתוארו לעיל, הנובעות מהרצון לפגוע בחמאס לצד השאיפה להימנע ככל הניתן מפגיעה באוכלוסייה חפה מפשע, אין פתרון קסמים. על הדילמה שכרוכה במאבק במערך הדעוה הקלה הזיקה הברורה בינו לבין הזרוע הצבאית של התנועה. אולם חרף הזיקה הזאת היו הפתרונות האפשריים לדילמה הזאת (עד לעליית החמאס לשלטון) חלקיים בלבד:

1. מתן סיוע והקלות לגורמים הומניטריים אחרים שפעלו בשטחים וכן למוסדות הרשות, כך שלצד הפגיעה במערך הדעוה היו עומדות לרשות הציבור הפלסטיני חלופות ראויות. יתרה מזאת, אף ניתן היה לעודד את צמיחתן של אגודות צדקה אסלאמיות חדשות וניטרליות כדי שיהיו חלופה למערך הדעוה של החמאס, כך שלרשות הפלסטינים שהיו מבקשים להמשיך לקבל סיוע בעל תווית אסלאמית הייתה עומדת האפשרות לקבלו שלא מהחמאס. כך, למשל, אותו אחמד יליד רמאללה אשר הוזכר קודם לכן בסיפור ההיפותטי יכול היה לקבל תמיכה דומה גם מגופים אחרים שאינם מקדמים אידיאולוגיה פרו-ג'יהאדית – מה שהיה מקטין במידה משמעותית את הסבירות כי יתמוך בחמאס או יהיה פעיל בתנועה.

2. השחרת מערך הדעוה בעולם ובמיוחד בעיני הציבור הפלסטיני. צריך היה להדגיש באוזני הפלסטינים שמערך הדעוה הוא מלכודת דבש, שאומנם מעניקה סיוע נדיב, אך מנגד מקשה על פתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני ואף משמרת את נחשלותם של הפלסטינים.

3. צריך היה לתבוע מהרשות (כאמור, לפני ניצחון החמאס) להיאבק בתוכני ההסתה המועברים במוסדות הצדקה של החמאס ובמקביל לעודד אותה לספק לאוכלוסייה את מרב צרכיה ההומניטריים בניסיון ליתר, ולו במעט, את שירותי מערך הדעוה של החמאס. דוגמה לפעילות כזאת של הרשות הייתה הקמתה של רשת הביטחון הסוציאלית, שמטרתה להסדיר את הסיוע ההומניטרי שמשרדי הרשות מעניקים לאוכלוסייה הפלסטינית.

4. ניתן היה – מול נציגים של כלי התקשורת – למסור לגורמים הומניטריים לא חמאסיים סחורות וכספים שהוחרמו בפשיטות על משרדיהן של אגודות צדקה ביהודה ושומרון. באופן דומה אין פתרונות מלאים גם לדילמה האתית הנוכחית שהתעוררה בעקבות ניצחון החמאס בבחירות, המערכת הישראלית מגלה רגישות לסוגיה ההומניטרית, ונבחנים פתרונות שיצמצמו עד למינימום את הפגיעה באוכלוסייה הפלסטינית. מהמאבק ארוך השנים נגד מערך הדעוה עולות שתי תובנות חשובות, והן שצריכות, לדעת, להנחות את ישראל ואת העולם המערבי בבואם לכלכל את צעדיהם מול הרשות הפלסטינית בעידן החמאס: ראשית, נדרשת הבנה של ישראל ושל העולם המערבי כי צעדים נגד

כשהמשיך ללימודים בתיכון, קיבלה משפחתו של אחמד מהאגודה סיוע בטובין: מוצרי מזון, בגדים וציוד לבית. במהלך השנים שבהן קיבל אחמד את הסיוע מהאגודה המזוהה עם החמאס הוא נחשף באופן אינטנסיבי לאידיאולוגיה של התנועה: בין היתר הוא קרא "סיפורי גבורה" על מחבלים מתאבדים ושמע הטפות בזכות הג'יהאד ומות הקדושים. מהי הסבירות שאחמד – ועוד אלפים רבים של ילדים כמוהו – יהפכו בבגרותם לתומכים ולפעילים בתנועת החמאס? הניסיון והשכל הישר מלמדים שהסבירות לכך היא גבוהה בהחלט.

קיימת אפוא זיקה ברורה בין מערך הדעוה של החמאס לבין הזרוע הצבאית של התנועה, ולכן המערך הזה אינו לגיטימי במידה רבה, ולישראל יש זכות מלאה לפעול נגדו. עם זאת יש לזכור כי אין דין מערך הדעוה כדין הזרוע הצבאית של החמאס: מערך הדעוה אומנם מספק מעטפת תמיכה לזרוע הצבאית של החמאס, אך כשלעצמו אינו עוסק בפעילות טרור ישירה נגד

קיימת זיקה ברורה בין מערך הדעוה של החמאס לבין הזרוע הצבאית של התנועה, ולכן המערך הזה אינו לגיטימי במידה רבה, ולישראל יש זכות מלאה לפעול נגדו

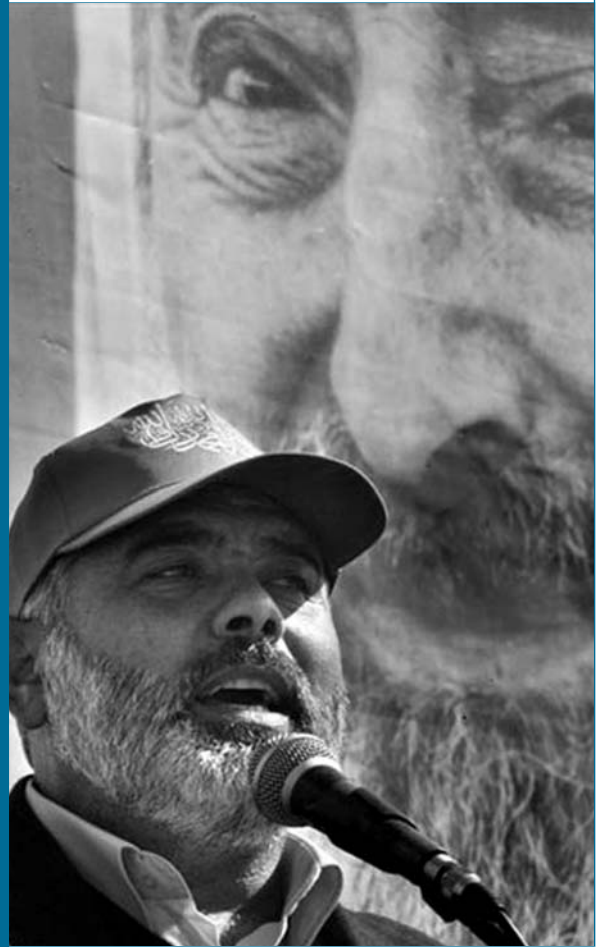
ישראל. יתר על כן, כפי שפורט לעיל, מערך הדעוה תומך בעיקר באוכלוסייה תמימה שלא הייתה מעורבות בפעילות טרור נגד ישראל.

הדמיון והשוני בין הדילמה האתית בנוגע למאבק במערך הדעוה לבין הדילמה האתית הכרוכה בצעדים נגד מחשלת החמאס

ישראל והעולם המערבי ניצבים כיום, לאחר ניצחון החמאס בבחירות למועצה המחוקקת, בפני דילמה הדומה לזו הכרוכה במאבק במערך הדעוה: ישראל (שכלכלת הרשות תלויה בה באופן מוחלט) והעולם המערבי (התומך כלכלית ברשות) מעוניינים לפגוע בשלטון החמאס ולמנוע מצב שבו כספיהם ישמשו לחיזוק התנועה. עם זאת אין הם רוצים לגרום לפגיעה הומניטרית באוכלוסייה הפלסטינית. גם במקרה הזה, בדומה למאבק במערך הדעוה, קיים החשש כי פגיעה הומניטרית באוכלוסייה הפלסטינית רק תעורר אפקט בומרנג: העמקת התסכול של האוכלוסייה הפלסטינית כלפי ישראל והמערב לצד הגברת תמיכתה בתנועת החמאס ובתפיסת עולמה.

עם זאת לצד הדמיון בין שתי הדילמות ישנן גם נקודות שוני: הדילמה הנוכחית טומנת בחובה נזק הומניטרי פוטנציאלי כבד הרבה יותר מזה שנגרם מהמאבק במערך הדעוה (זאת, כאמור, מכיוון שהיקף פעילותו של מערך הדעוה הוא "כסף קטן" בלבד בהשוואה ליתר הפעילות ההומניטרית בשטחים); וקיים הבדל בין מאבק במערך הומניטרי המשויך לארגון טרור

ראש המחשלה הפלסטיני איסמאעיל הנייה

ישראל והעולם המערבי מחויבים לאזן את הפגיעה ההומניטרית שיגרמו צעדיהם נגד ממשלת החמאס באמצעות ערוצים הומניטריים עוקפי חמאס. אולם בכך אין די. חשוב גם להדגיש לציבור הפלסטיני שמדובר בסיוע שמגיע אליו בערוצים עוקפי חמאס

ממשלת החמאס עתידים בהכרח לפגוע באוכלוסייה הפלסטינית; שנית, ישראל והעולם המערבי מחויבים לאזן את הפגיעה ההומניטרית שיגרמו צעדיהם נגד ממשלת החמאס באמצעות ערוצים הומניטריים עוקפי חמאס. אולם בכך אין די. גם חשוב להדגיש לציבור הפלסטיני שמדובר בסיוע שמגיע אליו בערוצים עוקפי חמאס.

ניתן להצביע על כמה ערוצים עוקפי חמאס להעברת הסיוע ההומניטרי לשטחים. (אחדים מהם, כפי שפורסם בכלי התקשורת, נשקלים בישראל ובעולם המערבי): העברת סיוע הומניטרי באמצעות גופים בין-לאומיים (דוגמת גוף הסיוע של האו"ם – אונר"א – וגוף הסיוע של מחלקת המדינה האמריקנית – USAID) ישירות לאוכלוסייה הפלסטינית ללא תיווכם של משרדי ממשלה ברשות; העברת הסיוע ההומניטרי באמצעות מעין משרד אוצר אלטרנטיבי ברשות – למשל מוסד הנשיאות,

תחת פיקוחו של אבו מאזן – כך שידיים חמאסיות לא יונחו על הכסף; העברה ישירה של מימון לפרויקטים הומניטריים בשטחים (כגון חפירת בארות מים) מידי הגוף או המדינה המממנים בחו"ל ללא תיווכם של משרדי הרשות ועוד.¹⁴ בכל אופן החתירה לאיזון הפגיעה ההומניטרית – שתגרם בשל נקיטת צעדים צודקים נגד החמאס – באמצעות מתן סיוע חלופי לאוכלוסייה הפלסטינית היא שתיתן לצעדיהם של ישראל ושל עולם המערבי תוקף מוסרי. ללא אותו איזון עלול להתברר בטווח הארוך כי הצעדים שנקטו היו בעלי מוסריות מפוקפקת.

הערות

1. Rachel Aherenfeld, **Funding Evil: How Terrorism is Financed and How to Stop it**, Chicago and Los Angeles, Bonus Books, 2003
2. Mathew Levitt, "Hamas from Cradle to Grave", **Middle East Quarterly**, Winter 2004
3. בהקשר הזה ראו מסמכים רבים שפורסמו באתר האינטרנט של המרכז למורשת המודיעין: www.intelligence.org.il
4. Lally Weymouth, "We do not wish to throw them into the sea", **Washington Post**, February 26, 2006
5. רונן ברגמן, "כסף קטלני", **ידיעות אחרונות**, 17 בפברואר 2006
6. ראו את האתר של UNRWA, www.un.org/unrwa/index.html
7. ראו את האתר של משרד האוצר הפלסטיני, www.mof.gov.ps
8. ראו את אתר הלמ"ס הפלסטינית, www.pcbs.org
9. Stuart Levy, No Title, Testimony of Stuart Levy, Under Secretary, Office of Terrorism and Financial Intelligence, U.S. Department of the Treasury, Before the Senate Committee on Banking, Housing and Urban Affairs, Department of the Treasury, Office of Public Affairs, July 13, 2005 www.banking/senate.gov/files/ACFA8.pdf
10. עמוס הראל וארנון רגולר, "המאבק בטרור הגיע לבנקים ברמאללה: ישראל החרימה כ-37 מיליון שקל", **הארץ**, 26 בפברואר 2004
11. בהקשר הזה ראו את רשימת הגופים שישראל הכריזה כי הם התאחדויות בלתי מותרות. הרשימה מופיעה באתר הרשות לאיסור הלבנת הון ומימון טרור, www.justice.gov.il/MOJHeb/HalbanatHon
12. בהקשר הזה ראו מסמך של "המרכז למורשת המודיעין": "התשתית האזרחית הענפה של החמאס (ה"דעה") כחלופה לרשות הפלסטינית ולמוסדותיה וכמעטפת תומכת טרור: ניתוח תשתית החמאס באזור רמאללה ואל-בירה כמקרה מבחן (על פי מסמכי שלל שנלקחו ממנגנוני הביטחון של הרשות וממוסדות תשתית של החמאס)", www.intelligence.org.il/sp/9_04/infra.htm
13. בהקשר הזה ראו את נספח ג' במסמך של "המרכז למורשת המודיעין": "אינטרפל – הקרן הייעודית של החמאס בבריטניה", www.intelligence.org.il/sp/10_04/hamas/hamasappc.htm
14. רוני סופר, "בישראל רוצים לדעת לאן זורם כל דולר ברשות", **ynet**, 23 בפברואר 2006, www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3219984,00.html

